

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	การวิเคราะห์เชิงภูมิศาสตร์ของชุมชนแออัดในเขตเมืองเชียงใหม่		
ชื่อผู้เขียน	นางสาว ทศยา เพ็ชรภู		
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต	สาขาวิชาภูมิศาสตร์		
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัญญาศักดิ์ โปราณานนท์	ประธานกรรมการ	
	รองศาสตราจารย์ ดร. เสน่ห์ ญาณสาร	กรรมการ	
	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นิตยา ประพุทธนิตินสาร	กรรมการ	

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องการวิเคราะห์เชิงภูมิศาสตร์ของชุมชนแออัดในเขตเมืองเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์ 4 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการของทำเลที่ตั้งและการกระจายตัวของชุมชนแออัดในเขตเมืองเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของทำเลที่ตั้งชุมชนแออัดกับการใช้ที่ดินในเขตเมืองเชียงใหม่ 3) เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการของผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัดในเขตเมืองเชียงใหม่ และ 4) เพื่อประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการศึกษาพื้นที่ที่เหมาะสม สำหรับการรองรับชุมชนแออัดที่ต้อกรื้อย้าย

วิธีการศึกษาได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสำรวจพื้นที่ชุมชนแออัด และจัดกลุ่มชุมชนตามลักษณะต่าง ๆ ของชุมชน อันได้แก่ อายุชุมชน ทำเลที่ตั้งของชุมชน การครอบครองที่ดิน ขนาดของชุมชน และการรับรองของเทศบาล ได้ชุมชนที่เป็นกรณีศึกษาคือ ชุมชนวัดพระเจ้าเม็งราย ชุมชนเมืองสาทรหลวง ชุมชนทิพย์เนตร ชุมชนใจแก้ว ชุมชนคลองเงิน 2 และชุมชนรถไฟสามัคคี ประชากรเป้าหมายคือสมาชิกในครัวเรือน โดยการเก็บตัวอย่างแบบกระจายร้อยละ 15 ของครัวเรือนทั้งหมด รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเป็นหลัก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยอัตราส่วนร้อยละ การหาค่าเฉลี่ยเพื่ออธิบายข้อมูลทั่วไป และวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยการทดสอบแบบไค-สแควร์ ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรม PC ARC/INFO และ ARCVIEW ในการสร้างฐานข้อมูลวิเคราะห์ความสัมพันธ์และศึกษาพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับรองรับการรื้อย้ายชุมชนแออัด รวมถึงจัดทำรูปภาพประกอบ

ผลจากการศึกษาพบว่าทำเลที่ตั้งและการกระจายตัวของชุมชนแออัดแบ่งได้เป็น 3 ช่วงตามการพัฒนาของเมือง โดยช่วงก่อนปี พ.ศ.2504 ชุมชนแออัดปรากฏอยู่ภายในเขตเทศบาล โดยเฉพาะรายรอบวัดและกระจายอยู่ภายในเขตกำแพงเมือง และช่วงที่มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1

(พ.ศ.2504 – 2509) จนถึงปี พ.ศ.2525 ก่อนการขยายขอบเขตเทศบาลนั้น ชุมชนแออัดปรากฏและขยายตัวอยู่ในเขตเทศบาล ในช่วงนี้เริ่มเกิดชุมชนแออัดบุกรุกมากขึ้น โดยเฉพาะบริเวณที่ดินของรัฐ ได้แก่ บริเวณแนวกำแพงดิน และแนวคลองแม่น้ำทางทิศเหนือและทิศใต้ของคูเมือง ช่วงที่สามคือตั้งแต่ปี พ.ศ.2526 – พ.ศ.2543 ที่เทศบาลขยายขอบเขตออกไปครอบคลุมบริเวณชานเมือง โดยเฉพาะฝั่งตะวันออกของแม่น้ำปิงและทางทิศเหนือของกำแพงเมืองตามแนวคลองต่าง ๆ ทำให้จำนวนชุมชนแออัดมีเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะบนพื้นที่ของรัฐในเขตชั้นนอกของเทศบาล

ในช่วงก่อนปี พ.ศ.2504 ท่าเลที่ตั้งชุมชนแออัดมีความสัมพันธ์กับการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัย ต่อมาในช่วง พ.ศ.2504 – 2525 ท่าเลที่ตั้งของชุมชนแออัดมีความสัมพันธ์กับการใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย และในช่วง พ.ศ.2526 – 2543 ท่าเลที่ตั้งของชุมชนแออัดมีความสัมพันธ์กับการใช้ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม เนื่องจากชุมชนแออัดมักตั้งอยู่ในย่านที่อยู่อาศัยที่ใกล้กับย่านธุรกิจการค้า เพราะผู้มีรายได้น้อยต้องการอยู่ใกล้แหล่งจ้างงานและแหล่งซื้อสิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน และลดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง

ในด้านปัญหาและความต้องการของชุมชน พบว่าอายุชุมชน ท่าเลที่ตั้งของชุมชน ขนาดของชุมชนและ การครอบครองที่ดิน เป็นปัจจัยที่ทำให้ ชุมชนที่มีลักษณะแตกต่างกันจะมีปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะในด้านกายภาพ และด้านสังคมของชุมชน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ในการประยุกต์ใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อศึกษาพื้นที่ที่เหมาะสม สำหรับการรองรับชุมชนแออัดที่ด้อยราย พบว่าบริเวณที่เหมาะสมมี 2 พื้นที่คือบริเวณตำบลหนองหอย และบริเวณตำบลป่าแดด อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ใกล้แหล่งงาน แหล่งบริการ สาธารณูปโภคและมีราคาที่ดินที่เหมาะสม โดยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับรองรับการรื้อย้ายชุมชนแออัด ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การเอื้ออำนาจของข้อมูล

Thesis Title	A Geographical Analysis of Squatter Settlements in Chiang Mai Urban Area		
Author	Miss Tattaya Petchphu		
M.S.	Geography		
Examining Committee	Assistant Professor Usdanka Porananond		Chairman
	Associate Professor Dr. Sanay Yarnnasarn		Member
	Assistant Professor Nitaya Prabudhanitisarn		Member

Abstract

The purposes of “The Geographical Analysis of Squatter Settlements in Chiang Mai Urban Area” study are as follows: firstly, to study the development of location and distribution of squatter settlements in Chiang Mai urban area; secondly, to study the relationship between squatter settlements and general landuse in Chiang Mai urban area; thirdly, to study problems and needs of peoples living in this squatter settlements; and finally, to apply Geographic Information Systems to identify suitable sites for evicted squatter settlements.

The methods adopted are data collection from documents, surveying and grouping communities into various types of community characteristics. These include: age; location; land ownership; size; and the assurance from the municipality. The study settlements are Watprachaomengrai, Muangsatluang, Chaikew, Tippanet, Klongngern 2 and Railway communities. The target population are the head of households or any adult member of households. The sampling size of population derived from an accidental sampling of 15 percent of the total households. Data are collected by using questionnaires. The statistical analysis used in this study were percentage, mean, and relation analysis with Chi – Square test. PC Arc/Info and ArcView GIS computer software were used for creating database, analyzing suitable land and mapping.

The results of this study revealed that the location and distribution of squatter settlements can be divided into three stages, together with the development of Chiang Mai City. The first stage was before 1961 when the settlements were formed around temples and distributed within the ancient wall. In the second stage, between 1961 and 1982, squatter settlements began invasion into

government lands, for example: ancient wall; Maekha Canal in the north and south sides of the ancient wall. In the third stage, the expansion of the municipality covering suburban area, between 1983 and 2000 has led to the increasing number of squatter settlements especially on the east side of the Ping River and the north side of ancient wall along the waterways.

Before 1961, squatter settlements' s location is closely related to commercial and residential land use. Between 1961 and 1982, it is closely related to residential land use. Between 1983 and 2000, it is closely related to commercial land use. This is due to the need of low – income population to live near their workplaces and marketplaces in order to reduce travelling expenditure.

Results also revealed that age, size, land ownership and location have differentiated each community characteristics. Each of these communities has their own social and physical problems and needs at the significance level of 0.05.

Application of Geographic Information Systems for identifying suitable land for evicted squatter settlements has found that there are two suitable sites. The first one is in Tambon Nhonghoi and the second one is in Tambon Pa Dad, Amphoe Muang Chiang Mai. Both sites are located near workplaces, and have public utilities and suitable land prices. This application revealed that Geographic Information Systems can be applied for analyzing suitable location for evicted squatter settlements and depending upon data availability.